

МИЛИЦА КОВАЧЕВИЋ*

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију
Београд

UDC: 37.018:343.95

Прегледни рад

Примљен: 10.01.2021

Одобрен: 07.02.2021

Страна: 85–97

DOI: 10.51738/Kpolisa2021.18.1r.2.03

ЗАБРАНА ТЕЛЕСНОГ КАЖЊАВАЊА ДЕЦЕ, ОПШТА РАЗМАТРАЊА И ПРИЛИКЕ У СРБИЈИ**

Сажетак: Проблем телесног кажњавања деце заокупља значајну пажњу опште и стручне јавности, те отвара морална, правна и политичка питања. Последњих година на глобалном нивоу јачају идеје о потреби потпуног и изричитог забрањивања телесног кажњавања деце. Поборницима забране телесног кажњавања супротстављају се они који сматрају да увођење такве забране истовремено подразумева ограничавање права на приватну и породичну сферу, умањивање родитељских права и атак на традиционалне вредности. У циљу свестраног разумевања феномена, излагања у раду су конципирана тако да се телесно кажњавања деце сагледава са педагошких, социолошких и међународноправних аспеката, уз истицање разлога који говоре у прилог и против телесног кажњавања. Аутор је настојао да укаже и на прилике у Србији, те да изнесе лични став о начину на који би закон у Србији требало да се односи према телесном кажњавању деце.

Кључне речи: телесно кажњавање, деца, закон, међународно право

Увод

Телесно кажњавање може се дефинисати као чин којим се проузрокује физички бол без наношења телесних повреда, а у циљу санкционисања и кориговања непримереног дечијег понашања, те позитивног утицаја на понашање детета у будућности (Straus and Paschall 2009, 459). У пракси се телесно кажњавање најчешће манифестује кроз ударање детета руком, мада се могу користити и одређени предмети ради задавања удараца, попут штапа, прута, варјаче, каиша и ципеле, а телесно кажњавање може да подразумева и друге радње,

* milica.kovacevic@fasper.bg.ac.rs

** Рад је настао у оквиру пројекта *Развој методологије евидентирања криминалитета као основа ефикасних мера за његово сузбијање и превенцију*, бр. 179044, финансираног од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

попут трешења детета, шамарања и штипања (Комитет УН за права детета, 2006). И поред тога што је већ неколико деценија спорна како морална, тако и правна оправданост телесног кажњавања, не може се оспорити да ова појава и те како опстаје у пракси, те да није у потпуности искорењена ни у једном делу света (UNICEF 2015).

Када је реч о дозвољености телесног кажњавања, научна, стручна и општа јавност дели се на две кључне струје од којих једна телесно кажњавање сматра прихватљивим, па чак и корисним, док друга струја у телесном кажњавању види само превазиђену и штетну методу која не може дати позитивне резултате у васпитавању деце. Чини се да су међу припадницима научне и стручне јавности бројнији они који телесно кажњавање доживљавају као реликт прошлих времена и као поступање које треба забранити (Miller-Perrin and Perrin 2018).

Проблем телесног кажњавања изазива велико интересовање како услед дискутабилних ефеката оваквог опхођења према деци, тако и због других питања од ширег правног и друштвеног значаја. Питање телесног кажњавања неретко се препознаје и као тема која треба да остане унутар ингеренција породице која ће иза затворених врата одлучивати о васпитавању и дисциплиновању својих најмлађих чланова, чувајући тиме истовремено своју целовитост и неповредивост. Истиче се да се одлука о примени телесног кажњавања тиче оних права и дискреционих овлашћења која неприкосновено припадају родитељима који свакако поступају сходно свом најбољем знању и савести. Забрана телесног кажњавања доводи се у везу и са правом на слободу мисли, савести и вероисповести, с обзиром да одређена верска учења сугеришу примену физичког кажњавања деце. Телесно кажњавање има значајних додирних тачака и са проблематиком заштите људских права у ширем смислу, с обзиром да се не може порећи да и деца, сходно начелу забране дискриминације, уживају неotuђива права у домену заштите психофизичког интегритета. Коначно, питање прихватљивости телесног кажњавања има и политичке конотације, с обзиром да се неретко може чути да се глобалистичко наметање универзалних метода васпитавања деце директно супротставља потреби специфичних националних и верских култура и традиција да опстану и очувају своје особености (Renteln 2010, 257–258).

Аргументи за и против телесног кажњавања

Иако би се могло рећи да у актуелном тренутку преовлађују ставови о неприхватљивости телесног кажњавања, не треба сметнути с ума да свестрано сагледавање једног проблема захтева посматрање са различитих вредносних позиција. Тако се не може порећи да и поборници телесног кажњавања проналазе одређену аргументацију којом оправдавају свој став о прихватљивости телесног кажњавања најмлађих.

Међу разлозима за телесно кажњавање наводи се да постоје ситуације у којима је оно једина и последња расположива опција за усмеравање понашања

и одвраћање деце од не само неприхватљивих, већ и опасних поступака (Covell and Howe 2001, 75). Тако се истиче да случајеви када дете својим понашањем ствара смртну опасност, по себе или друге, изискују и примену драматичних мера попут телесног кажњавања (Мијовић 2018:320). У прилог телесном кажњавању се даље наводи да оно може бити примерени облик санкционисања понашања деце које су агресивна према другима, а истовремено несвесна штетности свог понашања. Коначно, истиче се да једноставно постоје деца на чије се непримерено понашање не може успешно утицати ни једном другом методом која не би обухватала физичку репресију, те да тада телесно кажњавање има улогу нужне мере.

Даље, када је реч о оправданости телесног кажњавања наглашава се да родитељи имају не само право, већ и дужност да адекватно усмеравају и васпитавају своју децу. С тим у вези једна од обавеза родитеља може бити и примењивање телесног кажњавања (Coleman, Dodge and Campbell 2010), па макар то било и мрско родитељу који настоји да савесно врши родитељску улогу. У одређеним ситуацијама, родитељи управо телесним кажњавањем манифестују свој одговоран однос према родитељству које не може увек бити лепо и лако. Поборници телесног кажњавања су мишљења да се родитељу мора оставити одговарајући маневарски простор, што некад подразумева и наношење умереног физичког бола.

Они који пропагирају примереност телесног кажњавања такође наводе да оно може бити неопходно и као средство којим се обуздава претерано привилеговање деце које може да резултира управо њиховим моралним кварењем, одсуством радних навика и егоцентричношћу (Covell and Howe 2001, 75; Мијовић, 2018: 320). С тим у вези не може се порећи да се деци данас заиста пружају чврсте гаранције ради остваривања низа права која нису била неспорно загарантована до пре свега пар деценија. Присталице телесног кажњавања зато истичу да оно може имати функцију средства путем кога се деци указује на то да нико не може бити само титулар права, јер уживање права нужно подразумева и испуњавање одређених обавеза.

Коначно, у литератури се наводи да постоје извесни докази који говоре о одређеним позитивним ефектима умереног физичког кажњавања. Наиме, постоје, не тако бројна, истраживања која потврђују извештај позитиван утицај умереног телесног кажњавања на кориговање непожељног понашања (Larzelere 2000).

Значајне и бројне аргументе против телесног кажњавања износе и они који се залажу за његово изричито забрањивање. Тако се најјачи аргумент против телесног кажњавања базира на одсуству поузданих доказа о ефективности ове методе дисциплиновања, при чему неспорно постоје докази о негативном утицају телесног кажњавања на психо-физички развој детета. Наиме, све су бројније студије које указују да телесно кажњавање може утицати на слабији развој когнитивних способности (Straus and Paschall 2009) и на психо-емоционалну нестабилност детета, те да може проузроковати друге нежељене последице које укључују агресивно, па и криминално понашање у одраслом

добу (Мијовић 2018, 322). Истраживања потврђују позитивну корелацију између телесног кажњавања и каснијег испољавања насиља у партнерским односима (Gershoff and Bitensky 2007, 239), али и позитивну корелацију између телесног кажњавања и касније виктимизованости партнерским и породичним насиљем (Poulsen 2018). Међутим, треба нагласити да истраживања која утврђују штетност телесног кажњавања истовремено не искључују могућност да су проблеми у понашању условљени и дејствовањем неких других чинилаца. Наиме, аргументовано се указује на то да телесно кажњавање детета може указивати и на урођену склоност родитеља ка агресивном или уопште патолошком понашању, што истовремено имплицира да деца таквих родитеља генетски и сама могу бити склона испољавању агресивности и других проблема у понашању (Gershoff and Bitensky 2007, 236). Ипак, не може се спорити да су како екстернализовани, тако и интернализовани проблеми у понашању заступљенији код телесно кажњаване деце.

Они који се противе телесном кажњавању подвлаче да не стоји чак ни аргумент о делотворности телесног кажњавања у одређеним специфичним и ургентним ситуацијама у којима се чини да родитељу не преостаје ни једно друго расположиво средство дисциплиновања. Наиме, противници телесних казни сматрају да физичко кажњавање сасвим мале деце како би она убудуће избегавала опасне ситуације, попут гурања прстију у утичницу за струју или истрчавања на коловоз, такође нема никаквог смисла. Досегнути ниво когнитивних способности код сасвим мале деце углавном не омогућава поимање природних узрочно-последичних веза између појава, те је телесно кажњавање ове деце бескорисно, па и нехумано (Симовић и Симеуновић-Патић 2016, 1169). Родитељи или други старатељи мале деце свакако морају бити спремни да у сасвим раном узрасту константно брину о безбедности деце и да их активно надгледају, па их од те одговорности не може ослободити аплицирање нити једне васпитне методе. Даље, када је реч о нешто старијој деци, у њиховом случају нема потребе за телесним кажњавањем стога што њихова психо-социјална зрелост имплицира да им се, у већини случајева, могу објаснити кључна правила прихватљивог понашања. Уколико старије дете пак путем разговора и објашњења не може да се наведе на примерено понашање, онда то можда указује на потребу за стручном помоћи, јер се пролонгирана непослушност старијег детета свакако не може решавати упорним и све строжијим телесним кажњавањем (Симовић и Симеуновић-Патић 2016, 1170).

Противници телесног кажњавања даље истичу да у свакодневном животу може доћи до замагљивања границе између телесног кажњавања и наношења телесних повреда и злостављања (Gershoff 2002, 553). Наиме, умерено телесно кажњавање и злостављање не могу се оделити имагинарном линијом, услед чега су телесно кажњавана деца природно изложена већем ризику од повређивања физичког интегритета.

Потом, заговорници забране телесног кажњавања истичу да искуство указује да се телесно кажњавање углавном не користи плански и на стратешки начин, већ да до његове примене долази стихијски и у циљу тренутног емотивног пражњења родитеља и старатеља (Симовић и Симеуновић-Патић 2016,

1170). Не може се оспорити чињеница да родитељи, па чак и они посвећени унапређивању родитељских вештина, и те како могу доћи у ситуацију да се осете фрустрирано услед дечије непослушности. У таквим ситуацијама реално може доћи до импулсивног реаговања, које тешко да се може повезати са тежњом да се деца усаде најважније друштвене вредности.

Критичари телесног кажњавања додају да не треба губити из вида ни то да деца уче путем имитирања образаца понашања са којима се свакодневно сусрећу. Неспорно је да дете које је физички кажњавано учава како поштовање правила зависи и од тога колико је снажан онај који се стара о примени правила. Логично се може очекивати да ће у будућности и дете настојати да правила са којима се оно слаже наметне слабијима од себе (Gershoff 2002, 555). Телесно кажњавање стога може утицати на сагледавање друштвених односа кроз призму неједнакости и надмоћи јачих над слабијима. Јасно је како овакви обрасци могу да утичу и на интергенерацијско, партнерско и породично насиље.

Коначно, снажан аргумент против телесног кажњавања јесте и то што се примена физичке силе према деци сукобљава са опште прихваћеним стандардима о неприкосновености фундаменталних људских права. Наиме, не постоји легална форма за испољавање насиља, па се логично поставља питање како уопште може да се говори о прихватљивом и законитом телесном кажњавању деце. Прећутно саглашавање са угрожавањем или повређивањем човековог психофизичког интегритета је неспојиво са поштовањем основних постулата о неприкосновености људских права. Такође, начело забране сваког облика дискриминације било ког људског бића изискује гарантовање једнаког нивоа заштите за сваког грађанина. Штавише, деци као категорији лица која расту и развијају своје капацитете припада право на посебну заштиту унутар породице, друштва и државе, што неспорно признају интернационални, али и национални прописи када начелно забрањују запуштање и злостављање малолетних лица.

Међународноправни документи и преглед праксе међународних институција

Међународноправни документи се заправо не баве непосредно питањем телесног кажњавања деце у породичним оквирима. Може се рећи да се закључци о забрањености метода које подразумевају примену физичке силе посредно извлаче из духа и смисла одредаба релевантних докумената које се одnose на општу забрану примењивања насиља према деци, а у циљу заштите основног права на живот, опстанак и развој (Бјелајац и Филиповић 2020, 268). Овакво резонување је потпуно у духу руководних начела о тумачењу међународних докумената, с обзиром да се правила сагледавају у укупном контексту, те сходно актуелном тренутку у коме се настоји одгонетнути смисао конкретне норме (Quennerstedt, Robinson and L'Anson 2018, 54). Са друге стране, забрана телесног кажњавања јесте експлицитно формулисана у контек-

сту примењивања физичке силе ван домаћинства. Тако Правила УН о заштити малолетника лишених слободе (Хаванска правила, резолуција Генералне скупштине бр. 45/113 од 14. децембра 1990. године), као извор меког права, предвиђају забрану примене дисциплинских мера које обухватају свирепу, нехумано или понижавајуће поступање, укључујући и телесне казне... (правило бр. 67).

Често се истиче да Конвенција УН о правима детета забрањује физичко кажњавање деце (Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, „Службени лист СФРЈ-Међународни уговори,” бр. 15/90 и „Службени лист СРЈ-Међународни уговори,” бр. 4/96 и 2/97). Заправо, чл. 19 ове конвенције предвиђа да је забрањено злостављање и занемаривање деце, док се у чл. 37 забрањује сваки облик нехуманог поступања према деци. Међутим, Комитет УН за права детета инсистира на забрани телесног кажњавања деце, при чему од држава захтева да изричито забране примену физичке силе према деци, истичући при томе да посредно забрањивање телесног кажњавања није довољно. У вези са наведеним Комитет је објавио Општи коментар бр. 8 о праву детета на заштиту од телесног кажњавања и других окупних и понижавајућих облика кажњавања (CRC/C/GC/8, 2. март 2007, скраћено Коментар бр. 8), под чијим утицајем је током последњих година велики број држава увео изричиту забрану телесног кажњавања било у оквиру грађанског било у оквиру кривичног права. У Коментару бр. 8 се истиче да се пракса телесног кажњавања деце директно супротставља праву деце на заштиту људског достојанства и физичког интегритета. Штавише, особене дечије потребе, те то што се деца развијају, што су рањива и зависна од одраслих, изискују да она буду посебно правно заштићена од свих облика насиља. Но, треба имати у виду да Комитет УН за права детета исто тако заступа становиште да до фактичког искорењивања телесног кажњавања треба да дође путем едуковања шире јавности и родитеља, а не путем санкционисања родитеља који умерено физички кажњавају своју децу. Наиме, Комитет УН за права детета је мишљења да би ангажовање ресурса у циљу неселективног реаговања на баналне случајеве телесног кажњавања било противно општем правном начелу да правосудни систем не треба да се бави тривијалностима.

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, „Службени лист СЦГ - Међународни уговори,” бр. 9/03, 5/05 и 7/05-испр. и „Службени гласник РС - Међународни уговори,” бр. 1/2010 и 10/2015, скраћено: ЕКЉП) такође не садржи одредбе које би се непосредно тичале заштите деце у ужем смислу, те још мање телесног кажњавања. Међутим, овај документ садржи одредбе о неприкосновености телесног интегритета сваке индивидуе, о забрани дискриминације грађана по било ком основу и о забрани нечовечних и деградирајућих поступака и казни.

Када је реч о старом континенту, посебно је значајна и Европска повеља о социјалним правима (Закон о потврђивању ревидиране Европске повеље о социјалним правима, „Службени гласник РС - Међународни уговори,” бр. 4/2009). Тачније, од особитог утицаја су тумачења Европског комитета за со-

цијална права који надгледа примену повеље од стране држава потписница. Овај Комитет је тако објавио мишљење сходно коме је нужно изричито забрањивање телесног кажњавања деце, а имајући у виду да чл. 17 повеље гарантује заштиту економских и социјалних права деце што обухвата и заштиту од запостављања, насиља и искоришћавања (General observation on corporal punishment (Conclusions XV - 2, Volume 1)). Штавише, Европски комитет за социјална права је приликом поступања по представкама лица која се позивају на повреду права истакао да државе које на посредан начин забрањују телесно кажњавање тиме не испуњавају у целости обавезе преузете повељом, при чему се иста замерка односи и на оне државе чији највиши судови својом праксом конституишу забрану кажњавања (ОМСТ v Portugal, Collective complaint n° 34/2006). У духу наведеног је и Парламентарна скупштина Савета Европе усвојила Препоруку о забрани физичког кажњавања деце (Rec. 1666/2004 од 23. јуна 2004).

Европски суд за људска права (скраћено: ЕСЉП) се већ неколико деценија активно бави проблематиком телесног кажњавања деце, са становишта усаглашености такве праксе са ЕКЉП и другим релевантним међународним документима. Суд је прво утврдио да је телесно кажњавање недопуштено онда када се користи као модалитет кривичне санкције према малолетним лицима (*Tyrer v United Kingdom*, 5856/72, Judgement (Merits) of 28 April 1978), што важи и за телесно кажњавање у установама за збрињавање малолетника и установама образовног система. Последњих година суд доноси пресуде путем којих је установљена и недозвољеност кажњавања деце у породичном контексту. Још 1982. године у предмету против Шведске (*Seven people v Sweden*, 8811/79, Decision of 13 May 1982 on the Admissibility of the Application) установљено је да се изричита забрана телесног кажњавања у овој држави не коси са правом родитеља да сами одлучују о васпитним методама које ће примењивати унутар породичног домаћинства. Наиме, у наведеном предмету група родитеља се начелно пожалила да се забрањивање телесног кажњавања коси са протестантским религијским вредностима које, између осталог, налажу дисциплиновање путем умереног телесног кажњавања. Констатовано је да, и поред неприкосновености слободе исповедања вере, законско забрањивање телесног кажњавања заправо не подразумева наметање било каквих ограничења у сфери неговања личних убеђења. Такође, утврђено је да је неоснована примедба подносилаца представке да се уопштено пропагирање забране телесног кажњавања у склопу школског образовног програма може сматрати својеврсном индоктринацијом.

Међу најновијим одлукама ЕСЉП на тему телесног кажњавања су и две у којима је суд изричито констатовао да родитељи нису овлашћени да одлучују о (не)примењивању физичке силе при васпитавању деце, с обзиром на то да је телесно кажњавање деце противзаконито. До наведеног закључка суд долази тумачењем релевантних међународних докумената. У предметима *Tlapak* (Тлапак) и други против Немачке (*Tlapak and others v Germany*, 11308/16, 11344/16, Judgement 22 March 2018, par. 97-100) и *Wetjen* (Ветјен) против Немачке (*Wetjen and others v Germany*, 68125/14, 72204/14, Judgement 22 March 2018, par. 75-87) ЕСЉП је заузео став да није било неоснованог задирања у

приватни и породични живот онда када су националне власти удаљиле децу из родитељског дома услед реалне опасности од будућег телесног кажњавања. ЕСЉП је образложио да је овакав став, између осталог, базиран на поштовању начела најбољег интереса детета које несумњиво има примат над правом на заштиту приватног и породичног живота. Суд је нагласио да у случају телесног кажњавања деце уопште не мора доћи до драстичнијег ограничавања родитељских права родитеља који су применили физичку силу, а посебно не до издвајања деце из примарне породице, уколико се испостави да постоје околности које указују на то да родитељи у будућности више неће примењивати телесно кажњавање. Како су се у наведеним случајевима родитељи изјаснили да ударање деце штапом практикују у склопу неговања верских убеђења, то се ЕСЉП сложио са становиштем државе да је издвајање деце било нужно ради заштите дечијих интереса, односно да није дошло до повређивања људских права подносилаца представки.

Упоредноправни преглед и позитивно право у Србији

Прва држава које је непосредно забранила физичко кажњавање деце била је Шведска, која је унутар грађанског права још 1979. године предвидела овакву забрану (Duggant and Janson 2005, 139). Занимљиво је напоменути да је у овој држави телесно кажњавање и те како било присутно и прихваћено пре популарисања и увођења забране (Olsen 1984, 447). Међутим, 1977. године формирана је експертска комисија сачињена од педагога, психолога, психијатара и других стручњака, са задатком да истражи заступљеност, правну основаност и ефективност телесног кажњавања деце. Упркос тада непостојећој подршци јавног мњења за увођење забране телесног кажњавања, власти су се определиле да се, сходно савременим научним промишљањима, упусте у подухват увођења забране. Наиме, поменута комисија сачинила је извештај у коме је констатовала да телесно кажњавање резултира искључиво негативним ефектима по психо-физички развој деце, те да самим тим негативно утиче и на укупне перспективе шведског друштва (Olsen 1984, 450–453). Ипак, имајући у виду постојеће друштвене прилике, држава се није определила за санкционисање телесног кажњавања у оквирима система правосудне реакције, већ за предузимање едукативних активности на најширем могућем нивоу. Дакле, и поред забране нису процесуирани родитељи који су умерено телесно кажњавали своје потомке, већ се систем бавио само драстичнијим случајевима који су указивали на злостављање деце. Едукација се односила и на децу којима је у оквиру редовне наставе објашњавано шта телесно кажњавање подразумева и зашто је оно неприхватљиво, што је било пропраћено дељењем одговарајућих материјала и рекламним кампањама. Тако се дошло до стања у коме је у наредних пар година чак 99% становништва информисано о противзаконитости телесног кажњавања и разлозима за увођење забране. Истраживањем је утврђено да је током седамдесетих година чак 53% грађана телесно кажњавање сматрало прихватљивим или чак и корисним, док се тај број свео на свега 10%

почетком 21. века (Janson цитирано у: Becker 259, 2018). Противници увођења забране су упозоравали на могућност пораста малолетничке делинквенције и антисоцијалног понашања међу децом и младима, с обзиром на одсуство једног од значајних видова санкционисања, међутим у годинама које су уследиле није дошло до веће заступљености ових облика понашања. Битно је напоменути да је један од аргумената за забрану телесног кажњавања била и научно потврђена теза о негативном утицају кажњавања на породично, партнерско и интергенерацијско насиље, те на насиље у школи и међу младима.

Пример Шведске следиле су и друге скандинавске земље, које иначе имају значајно искуство у примени иновативних метода у сузбијању различитих видова насиља. И друге европске земље, попут Аустрије, Немачке, Мађарске и Грчке, определиле су се за забрану телесног кажњавања, било путем прописивања нових инкриминација, било путем измена и допуна прописа из домена грађанског права. Сходно подацима Глобалне иницијативе за искорењивање телесног кажњавања, данас је у 58 земаља изричито забрањен сваки облик телесног кажњавања деце (Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children 2020, 12).

Када је реч о Србији, тема телесног кажњавања је посебно актуелизована током последњих неколико година када је интензиван рад на кодификацији из области грађанског права. Наиме, у радној верзији Грађанског законика формулисана ја забрана телесног кажњавања, што је изазвало заиста бурне реакције, мада интересовање за тему није било дугог века, а изостало је и садржајније проучавање одлика и затупљености феномена телесног кажњавања у Србији (Симовић и Симеуновић-Патић 2016). У радној верзији кодификације фигурирале су две варијанте забране од којих је једна подразумевала потпуну забрану телесног кажњавања, а друга забрану непримереног телесног кажњавања. Постојећи нацрт Грађанског законика, пак, у чл. 2207, под насловом Забрана физичког кажњавања детета, предвиђа да родитељи не смеју физички кажњавати дете нити га подвргавати понижавајућим поступцима и казнама које вређају људско достојанство, те да су дужни да дете штите од таквих поступака другог лица.

Када је реч о позитивном законском оквиру, Породични закон, „Службени гласник РС,” бр. 18/2005, 72/ 2011 и 6/2015, садржи одредбе које се тичу спречавања насиља над децом и њиховог злостављања и занемаривања. Тако је у чл. 6, ст. 2 овог закона предвиђено да држава има обавезу да предузме све потребне мере за заштиту детета од занемаривања, физичког, емоционалног и сексуалног злостављања, те од сваке врсте експлоатације. Такође, Кривични законик [КЗ], „Службени гласник РС,” бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019, садржи инкриминације злостављање и занемаривање малолетног лица, као и насиље у породици. Кривично дело злостављања и занемаривања из чл. 193 КЗ обухвата, између осталог, злостављање малолетног лица од стране родитеља, усвојиоца, староца или другог лица, за шта је прописана казна затвора од три месеца до пет година. Насиље у породици, сходно чл. 194, ст. 1 КЗ, чини онај ко применом насиља, претњом да ће напасти на живот или тело, дрским или безобзирним

понашањем угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице, за шта је предвиђена казна затвора од три месеца до три године.

Језичким тумачењем постојећег законског оквира у Србији долазимо до закључка да је неумерено телесно кажњавање свакако забрањено, док циљно и системско тумачење указује и на општу забрану сваког облика телесног кажњавања деце у породичном окриљу. Наиме, нема никакве сумње да прописи из домена грађанског и кривичног права настоје да пруже потпуну заштиту дечијег психо-физичког интегритета и људског достојанства, што произлази и из релевантних међународних докумената о заштити права детета које је Србија ратификовала и који је самим тим непосредно обавезују. Ипак, мишљења смо да је изричито забрањивање телесног кажњавања деце у будућем Грађанском законнику и Закону о правима детета и Заштитнику права детета и те како добродошло, и то пре свега у циљу интензивног популарисања савремених сазнања о штетности и неприхватљивости телесног кажњавања.

Закључак

Иако је питање забране телесног кажњавања у Србији побудило велико интересовање опште и стручне јавности, те резултирало узаврелом расправом, мишљења смо да се не може порећи да поборници забране телесног кажњавања баратају снажнијим аргументима. Довољно је већ и то што не постоје докази о супериорности нити незаменљивости телесног кажњавања у области васпитавања деце, док истовремено постоје бројна истраживања која потврђују одређене корелације између физичког кажњавања и негативних последица у домену психо-физичког развоја детета.

Сматрамо да је на нивоу цивилизацијског развоја на коме се налази човечанство просто неприхватљиво било какво легално примењивање телесних казни. Неспорно је да се батине не смеју користити као дисциплинско средство у било којој форми институционалног рада са одраслима, а исто тако и у институционалној заштити деце. При таквом стању ствари не чини се рационалним било какав покушај оправдавања подизања руке на дете унутар породичног домаћинства. Мишљења смо да неуверљиво звуче сви аргументи који настоје да подупру становиште да је телесно кажњавање понекад нужно и корисно. На савременом нивоу развијености педагогије и психологије, уз доступност обиља литературе, стручних савета и помоћи професионалаца, родитељи би требало да одаберу примеренији метод поступања у случајевима када васпитавање и дисциплиновање не иду по плану. Мишљења смо да се родитељска овлашћења и границе приватне и породичне сфере не смеју ширити на уштрб права детета на потпуну заштиту физичког интегритета и личног достојанства.

Што се тиче аргумента о родитељском ауторитету и бојазни да родитељи тај ауторитет не могу стећи, а потом и одржати без ослањања на физичку принуду, налазимо да ни тај аргумент нема значајнију тежину. Поставља се пита-

ње какав је то ауторитет који се базира на страху од физичке казне и потенцирању дечије беспомоћности, те да ли ће дете навикло на ударце бити спремно да се повери родитељу и да потражи његов савет када се сусретне са проблемима који неминовно долазе са сазревањем. Са друге стране, однос заснован на љубави, разговору и поверењу истовремено нужно подразумева и свест детета о томе да родитељ не одобрава непримерено понашање које је у финалу најштетније управо по дете које крши правила.

Када је реч о закону и изричитом забрањивању телесног кажњавања, треба бити свестан тога да закон сам по себи нема моћ да искорени понашања која су широко распрострањена у датом друштвеном контексту. У том смислу смо мишљења да законске забране телесног кажњавања иду испред свог времена, иако је законодавац и те како свестан да принудни механизам државе не располаже ресурсима за контролисање поштовања једне такве забране иза затворених врата домаћинства. Отуда и у компаративном праву забране телесног кажњавања заправо имају превасходно деклараторни карактер, што уосталом потврђује и сам Комитет УН за права детета констатујући да забрана телесног кажњавања треба да заживи пре свега у једном вредносном смислу у свести грађана, док се у актуелном тренутку заправо не размишља о њеној садржајнијој и масовнијој практичној имплементацији, осим у драстичним случајевима.

Сматрамо да у Србији не постоји потреба за увођењем било каквих нових кривичних дела путем којих би се процесуирало телесно кажњавање деце, с обзиром да већ постојеће инкриминације могу адекватно да заштите како телесни, тако и ментални интегритет деце. Са друге стране, поздрављамо идеју да се у будућим законима из домена грађанског права забрани сваки облик примењивања физичке силе према деци, јер се тако начелно пласира порука о потреби конструктивног развијања родитељских васпитних метода. У вези са тим, не треба губити из вида да постојећи нацрти не садрже било какве посебне мере којима би се санкционисали родитељи који телесно кажњавају децу, што значи да се у таквим случајевима имају применити одредбе које позитивноправни оквир већ садржи.

Литература

1. Бјелајац, Жељко, и Александар Филиповић. 2020. „Перспективе заштите деце од злоупотребе на интернету.” *Култура полиса XVII* (41): 259–271.
2. Комитет УН за права детета. 2007. *Општи коментар бр. 8 о праву детета на заштиту од телесног кажњавања и других окрутних и понижавајућих облика кажњавања (CRC/C/GC/8, 2 March 2007)*.
3. Кривични законик, „Службени гласник РС,” бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019
4. Мијовић, Светлана. 2018. „Телесно кажњавање деце са аспекта породичног и кривичног права (не)помирљиви тонови.” *Анали Правног факултета у Београду* 3: 316–347.
5. Породични закон, „Службени гласник РС,” бр. 18/2005, 72/ 2011 и 6/2015.

6. Правила УН о заштити малолетника лишених слободe (Хаванска правила), усвојена резолуцијом Генералне скупштине бр. 45/113 од 14. децембра 1990. године.
7. Симовић, Дарко и Биљана Симеуновић-Патић. 2016. „Прилог расправи о забрани физичког кажњавања детета.” *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 4: 1157–1173.
8. Закон о потврђивању ревидиране Европске повеље о социјалним правима, „Службени гласник РС - Међународни уговори,” бр. 4/2009.
9. Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, „Службени лист СЦГ – Међународни уговори,” бр. 9/03, 5/05 и 7/05-испр. и „Службени гласник РС - Међународни уговори,” бр. 1/2010 и 10/2015.
10. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, „Службени лист СФРЈ-Међународни уговори,” бр. 15/90 и „Службени лист СРЈ-Међународни уговори,” бр. 4/96 и 2/97.
11. Becker, Jo. 2018. “Corporal Punishment: Legal Reform as a Route to Changing Norms.” *Social Research: An International Quarterly* 1: 255–271.
12. Coleman, Doriane, Kenneth Dodge, and Sarah Campbell. 2010. “Where and how to draw the line between reasonable corporal punishment and abuse.” *Law Contemporary Problems* 73(2): 107–166.
13. Covell, Katherine, and Brian Howe. 2001. *The Challenge of Children’s Rights for Canada*. Ontario: Wilfrid Laurier University Press.
14. Durrant, Joan, and Staffan Janson. 2005. “Law Reform, Corporal Punishment and Child Abuse: The Case of Sweden.” *International Review of Victimology* 12 (2): 139–158.
15. Gershoff, Elizabeth. 2002. “Corporal Punishment by Parents and Associated Child Behaviors and Experiences: A Meta-Analytic and Theoretical Review.” *Psychological Bulletin* 4: 539–579.
16. Gershoff, Elizabeth, and Susan Bitensky 2007. “The Case Against Corporal Punishment of Children. Converging Evidence From Social Science Research and International Human Rights Law and Implications for U.S. Public Policy.” *Psychology, Public Policy, and Law* 13 (4): 231–272.
17. Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children. 2020. Global report 2019 Progress towards ending corporal punishment of children. Последњи приступ 9. фебруар 2021. <http://endcorporalpunishment.org/wp-content/uploads/global/Global-report-2019.pdf>
18. Larzelere, Robert. 2000. “Child Outcomes of Nonabusive and Customary Physical Punishment by Parents: an Updated Literature Review.” *Clinical Child and Family Psychology Review* 3 (4): 199–221.
19. Miller-Perrin, Cindy, and Robin Perrin. 2018. “Physical Punishment of Children by US Parents: Moving Beyond Debate to Promote Children’s Health and Well-being.” *Psicol. Refl. Crit.* 31: 16. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41155-018-0096-x>.
20. Olsen, Dennis. 1984. “The Swedish Ban on Corporal Punishment.” *Brigham Young University Law Review* 3: 447–456.

21. Poulsen, Angelika. 2018. "The Role of Corporal Punishment of Children in the Perpetuation of Intimate Partner Violence in Australia." *Children Australia* 43(1): 32–41.
22. Quennerstedt, Ann, Carol Robinson, and John L'Anson. 2018. "The UNCRC: The Voice of Global Consensus on Children's Rights?" *Nordic Journal of Human Rights* 36(1): 38–54,
23. Renteln, Alison 2010. "Corporal Punishment and the Cultural Defense." *Law and Contemporary Problems* 73: 253–279.
24. Straus, Murray, and Mallie Paschall. 2009. "Corporal Punishment by Mothers and Development of Children's Cognitive Ability: A Longitudinal Study of Two Nationally Representative Age Cohorts." *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* 18(5): 459–483.
25. UNICEF. 2015. *Hidden in Plain Sight: A statistical Analysis of Violence Against Children*. New York.

PROHIBITION OF CORPORAL PUNISHMENT OF CHILDREN, GENERAL CONSIDERATIONS AND THE CIRCUMSTANCES IN SERBIA

Summary: The problem of corporal punishment of children occupies significant attention of general public and professionals, and also opens up moral, legal and political issues. In recent years, ideas about the introduction of a complete and explicit prohibition of corporal punishment of children have been strengthening globally. Proponents of the ban of corporal punishment are opposed by those who believe that the introduction of a ban implies a restriction on the right to private and family life and a reduction of parental rights, and also that the ban represents an attack on traditional values. In order to comprehensively understand the phenomenon of corporal punishment, presentations in the paper are designed so that corporal punishment of children is viewed from pedagogical, sociological and international law aspects, with emphasis on the reasons that speak in favor and against this type of punishment. The author has also tried to point out to the circumstances in Serbia, and to express his own position about the way in which the law in Serbia should treat corporal punishment of children.

Keywords: corporal punishment, children, law, international law

Introduction

Corporal punishment can be defined as an act that causes physical pain without causing bodily harm, which is used in order to sanction and correct inappropriate child behavior and in order to produce a positive impact on the child's future behavior (Straus and Paschall 2009, 459). In everyday life, corporal punishment is most often manifested by hitting children with hands, although certain objects can also be used to inflict blows, such as a stick, welder, belt and shoe, but corporal punishment may include other actions, such as shaking a child, slapping, pinching (UN Commit-

* milica.kovacevic@fasper.bg.ac.rs

tee on the Rights of the Child, 2006). Despite the fact that both the moral and legal basis of corporal punishment have been dubious for several decades, it cannot be disputed that this phenomenon persists in practice, and that it has not been completely eradicated in any part of the world (UNICEF, 2015). When it comes to the permissibility and justification of corporal punishment professional and general public is divided into two key groups, one of which considers corporal punishment acceptable and even useful, while the other sees corporal punishment only as an outdated and harmful method that cannot give positive results in raising children. It seems that among the members of the scientific and professional public, those who perceive corporal punishment as a relic of the past and as an act that should be banned are more numerous (Miller-Perrin and Perrin 2018).

The problem of corporal punishment is of great interest not only because of the debatable effects of such treatment of children, but also because of other issues of wider legal and social significance. The issue of corporal punishment is often recognized as a topic that should remain in full competence of the family, which is entitled to decide behind closed doors on the upbringing and discipline of its youngest members, thus preserving its integrity and inviolability. It is emphasized that the decision on the application of corporal punishment concerns those rights and discretionary powers that indisputably belong to parents who certainly act to the best of their knowledge and conscience.

The issue of corporal punishment is also related to the right to freedom of thought, belief and religion, given that certain religious teachings suggest and support the use of corporal punishment of children.

Corporal punishment is also an issue in the terms of the protection of human rights, since it cannot be denied that children, in accordance with the principle of non-discrimination, enjoy inalienable rights in the field of protection of integrity.

Finally, the question of the acceptability of corporal punishment has political connotations, given that it can often be heard that the globalist imposition of universal methods of raising children directly opposes to the basic interests of specific national and religious cultures and traditions which also need to survive and preserve their own characteristics (Renteln 2010, 257–8).

Pros and cons of corporal punishment

Although it could be said that at the moment, the prevailing views are the ones about the inadmissibility of corporal punishment, it should not be forgotten that a comprehensive view of a problem requires observation from different positions. Thus, it cannot be denied that supporters of corporal punishment also provide certain arguments by which they justify their position on the acceptability of corporal punishment of children.

Among the reasons for corporal punishment, it is stated that there are situations in which it is the only and last available option for directing behavior and deterring children from not only unacceptable, but also dangerous behavior (Covell

and Howe 2001, 75). Thus, it is pointed out that there are cases in which a child puts himself in a position that can result in violation of his own or someone else's physical integrity or even death, and that such cases require dramatic measures such as corporal punishment (Mijović 2018, 320). It is further stated that corporal punishment can be an appropriate form of sanctioning behavior of children who are aggressive towards others and at the same time unaware of harmfulness of their behavior. Finally, it is pointed out that there are simply children whose inappropriate behavior cannot be successfully influenced by any other method that does not include physical repression, and that in such cases corporal punishment has the role of a necessary measure.

Furthermore, when it comes to the justification of corporal punishment, it is emphasized that parents have not only the right, but also the duty to adequately guide and educate their children. In this regard, one of the obligations of parents may be the application of corporal punishment (Coleman, Dodge and Campbell 2010), even though the parent who seeks to perform adequately his parental role dislikes it. In certain situations, parents manifest their responsible attitude towards parenthood through corporal punishment, which cannot always be nice and easy. Proponents of corporal punishment are of the opinion that parent must be left with adequate space for maneuver in order to efficiently perform their parental function, which sometimes implies inflicting moderate physical pain.

Those who support the appropriateness of corporal punishment also say that it can be necessary as a means of curbing the excessive privilege of children, which can result in moral depravity, lack of work habits and egocentrism of children (Covell and Howe 2001, 75; Mijović 2018, 320). In this regard, it cannot be denied that nowadays children are indeed provided with substantial guarantees in order to enjoy to the fullest a number of rights that were not indisputably guaranteed just a couple of decades ago. Proponents of corporal punishment therefore say that this type of punishment can serve for the function of pointing out to children that the enjoyment of the rights necessarily implies the fulfillment of certain obligations.

Finally, the literature states that there is some evidence to suggest certain positive effects of moderate corporal punishment. Namely, certain researches do confirm a positive influence of moderate corporal punishment on the correction of undesirable behavior (Larzelere 2000).

Significant and numerous arguments against corporal punishment are also made by those who advocate for the explicit prohibition of this type of punishment. Thus, the strongest argument against corporal punishment is based on the absence of reliable evidence on the effectiveness of this method of disciplining, where, at the same time, there is evidence of a negative impact of corporal punishment on the development of the child. There are more and more studies that indicate that corporal punishment can negatively affect the development of cognitive abilities (Straus and Paschall 2009). Corporal punishment could cause psycho-emotional instability of the child and it could have other long-term side effects that include aggressive and even criminal behavior in adulthood (Mijović 2018, 322).

Research confirms a positive correlation between corporal punishment and the subsequent manifestation of violence in intimate relationships (Gershoff and Bitensky 2007, 239), and also a positive correlation between corporal punishment and later victimization by intimate partner (Poulsen 2018). However, it should be emphasized that research that determines the harmfulness of corporal punishment does not exclude the possibility that behavioral problems are caused by some other factors. Namely, it is argued that corporal punishment of a child may indicate genetic predisposition of a parent for aggressive or other pathological behavior, which simultaneously implies that children of such parents may be genetically prone to aggression and other behavioral problems (Gershoff and Bitensky 2007, 236). In any case, it cannot be disputed that both externalized and internalized behavioral problems are more prevalent in the cases of corporally punished children.

Those who oppose corporal punishment emphasize that the argument of the effectiveness of corporal punishment in certain specific and urgent situations, in which it seems that the parent has no other available means of discipline left, is also invalid. Namely, opponents of corporal punishment believe that corporal punishment of very young children in order for them to avoid dangerous situations in the future, such as pushing their fingers into the power outlet or running out on the road, also makes no sense. The level of the development of cognitive abilities in very young children generally does not provide the understanding of the natural cause-and-effect relationships between objects, so corporal punishment of these children is useless, or even inhumane (Simović i Simeunović-Patić 2016, 1169). Parents or other guardians of children must certainly be ready to constantly take care of the safety of children at an early age and to actively monitor them, so they cannot be relieved of that responsibility by applying any educational method. Furthermore, when it comes to slightly older children, in their case there is no need for corporal punishment because the level of their maturity implies that, in most cases, the rules of the acceptable behavior can be adequately explained to them. In the cases of older children, the fact that conversations and explanations do not lead to the appropriate behavior may indicate the need for professional help, because the prolonged disobedience of the older child certainly cannot be solved by persistent and severe corporal punishment (Simović i Simeunović-Patić 2016, 1170).

Opponents of corporal punishment point out that in everyday life sometimes there is a fine line between corporal punishment and infliction of bodily harm and abuse (Gershoff 2002, 553). Namely, there are no clear boundaries between moderate corporal punishment and child abuse, as a result of which corporally punished children are naturally exposed to a higher risk of violating their physical integrity.

The advocates of the prohibition of corporal punishment say that corporal punishment is generally not used in a planned and strategic way, but that it is applied spontaneously or even impulsively (Simović and Simeunović-Patić 2016, 1170). There is no denying the fact that parents, even those that are dedicated to improving their parenting skills, can find themselves in a situation where they feel frustrated by a child's disobedience. In such situations, an impulsive reaction can occur, which could hardly be connected with the tendency to instill the most important social values in children.

Critics of corporal punishment add that we should not lose sight of the fact that children learn by imitating the patterns of behavior that they encounter every day. It is indisputable that a child who has been physically punished notices that respecting the rules also depends on how strong is the person which controls the application of the rules. It can be expected that in the future, the child will try to impose the rules with which he agrees on those who are weaker than himself (Gershoff 2002, 555). Corporal punishment can therefore affect the perception of social relations through the prism of inequality and the superiority of the stronger over the weaker. It is clear how such patterns could affect future intergenerational, partner and domestic violence.

Finally, a strong argument against corporal punishment is that the use of physical force against children conflicts with generally accepted standards of inviolability of basic human rights. Nowadays the law does not allow any form of violence, so the logical question is how one can talk about acceptable and legal corporal punishment of children at all. Corporal punishment is incompatible with the obligation of respecting the basic postulates of the inviolability of human rights. Also, the principle of prohibition of any form of discrimination against any human being requires guaranteeing an equal level of protection for every citizen. Moreover, children, as a category of persons who are growing and just developing their capacities, have the right to a special protection within the family, society and the state, which is indisputably recognized by international and national regulations which prohibit neglect and abuse of minors.

International legal documents and review of the practice of international organizations

International legal documents do not actually deal directly with the issue of corporal punishment of children in the family context. Conclusions about the prohibition of methods that involve the use of physical force are indirectly drawn from the spirit and meaning of the provisions of the relevant international documents relating to the general prohibition of violence against children, in order to guarantee the basic right to life, survival and development (Bjelajac and Filipović 2020, 268). This reasoning is completely in the spirit of the guiding rules on the interpretation of international documents, given that the international rules are viewed in the overall context, and according to the current moment in time in which the meaning of a particular rule is sought (Quennerstedt, Robinson and L'Anson 2018, 54). On the other hand, the prohibition of corporal punishment is explicitly formulated in the context of the use of physical force outside the household. Thus, the UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of Their Liberty (Havana Rules, Resolution 45/113 of 14 December 1990), as a source of soft law, provide for the prohibition of disciplinary measures that include cruel, inhuman or degrading treatment, including corporal punishment ... (Rule no. 67).

It is often pointed out that the UN Convention on the Rights of the Child (General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989) prohibits the corporal

punishment of children. In fact, Art. 19 of this Convention implies that the abuse and neglect of children are prohibited, while Article 37 prohibits any form of inhumane treatment of children.

However, the UN Committee on the Rights of the Child insists on the prohibition of corporal punishment of children, demanding that states explicitly prohibit the use of physical force against children and stressing that indirect prohibition of corporal punishment is not enough. In connection with the above, the Committee has published General Comment No. 8 on The Right of the Child to Protection From Corporal Punishment and Other Cruel and Inhuman Forms of Punishment (CRC/C/GC/ 8, 2 March 2007, Comment No. 8), under whose influence many states have introduced an explicit ban of corporal punishment in recent years, either within civil or criminal law. Comment No. 8 points out that the practice of corporal punishment of children directly opposes to the right of children on the protection of human dignity and physical integrity. Moreover, the specific needs of children, and the fact that children are still developing, that they are vulnerable and dependent on adults, require a special protection from all forms of violence. However, the UN Committee on the Rights of the Child also takes the view that the actual eradication of corporal punishment should come through education of the general public and parents, and not through the sanctioning of parents who moderately physically punish their children. Namely, the UN Committee on the Rights of the Child is of the opinion that the engagement of resources in order to respond to banal cases of very mild corporal punishment would be contrary to the general legal principle that the judicial system should not deal with trivial matters.

The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (Law on Ratification of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, "Official Gazette of Serbia and Montenegro - International Agreements," No. 9/03, 5/05 and 7/05-corr. and "Official Gazette of RS - International Agreements," No. 1/2010 and 10/2015 [ECHR]) also does not contain provisions that would directly concern the protection of children in the narrower sense, and even less about corporal punishment of children. However, this document contains provisions on the inviolability of the physical integrity of each individual, on the prohibition of discrimination against citizens on any grounds and on the prohibition of inhuman and degrading treatment and punishment.

The European Charter of Social Rights is especially important (Law on Ratification of the Revised European Charter of Social Rights, "Official Gazette of RS - International Agreements," No. 4/2009). More specifically, the interpretations of the European Committee of Social Rights, which monitors the implementation of the charter by the signatory states, are of particular importance. This Committee issued an opinion according to which it is necessary to explicitly prohibit the corporal punishment of children, bearing in mind that Art. 17 of the Charter guarantees the protection of economic and social rights of children, which includes protection against neglect, violence and exploitation (General observation on corporal punishment (Conclusions XV - 2, Volume 1)). Moreover, the European Committee of Social Rights, in dealing with petitions alleging violations of rights, pointed out that states which indirectly prohibit corporal punishment do not entirely fulfill the obligations

assumed by the charter, which also applies to those states whose highest courts constitute a prohibition of punishment (OMCT v Portugal, Collective complaint n° 34/2006). In the spirit of the above, the Parliamentary Assembly of the Council of Europe also adopted a Recommendation on the Prohibition of the Physical Punishment of Children (Rec. 1666/2004 of 23 June 2004).

The European Court of Human Rights has been actively dealing with the issue of corporal punishment of children for several decades, from the point of view of compliance of such practice with the ECHR and other relevant international documents. The Court first found that corporal punishment was inadmissible when used as a modality of a criminal sanction against minors (*Tyrer v. The United Kingdom*, 5856/72, Judgement (Merits) of 28 April 1978), which also applies to corporal punishment in institutions for the care of minors and the institutions of the educational system. In recent years, the court has issued verdicts establishing the inadmissibility of punishing children in a family context.

As early as 1982, in the case against Sweden (*Seven Persons v. Sweden*, no. 8811/79, Decision of 13 May 1982 on the Admissibility of the Application), the European Commission of Human Rights has found that an explicit prohibition of corporal punishment in this state did not infringe on the right of parents to decide about educational methods that will be applied within the family household. Namely, in the given case, a group of parents complained that the prohibition of corporal punishment is in conflict with Protestant religious values, which require discipline through moderate corporal punishment. The Commission found that, despite the inviolability of freedom of religion, the legal prohibition of corporal punishment did not in fact imply the imposition of any restrictions of the freedom of thought, belief and religion. Also, Commission was of the opinion that the applicants' objection that the lectures about the prohibition of corporal punishment within the school curriculum constituted a kind of indoctrination was unfounded.

Among the latest judgments of the European Court of Human Rights on the topic of corporal punishment there are two in which the court explicitly stated that parents are not authorized to decide on use of physical force in the upbringing of their children, given that the corporal punishment of children is illegal. The court comes to this conclusion by interpreting the relevant international documents. In *Tlapak and Others v. Germany* (11308/16, 11344/16, Judgement 22 March 2018, par. 97-100) and *Wetjen and Others v. Germany* (68125/14, 72204/14, Judgement 22 March 2018, par. 75–87), court took the position that there was no unfounded interference with private and family life when the national authorities removed children from the household due to the danger of future corporal punishment. The European Court of Human rights explained that this decision is, among other things, based on respect for the principle of the best interests of the child, which undoubtedly takes precedence over the right on the protection of private and family life. The court emphasized that in the case of corporal punishment of children, restriction of parental rights of parents who have used physical force may not be needed, and especially not the separation of children from the primary family, if it turns out that there are circumstances that indicate that parents will not apply corporal punishment in future. As in the mentioned cases, the parents stated that beating children with a

stick has been practiced as part of cultivating religious beliefs, the court agreed with the state's position that the separation of children was necessary to protect children's interests, which implies that human rights of applicants were not violated.

Comparative legal review and the positive law in Serbia

The first state to directly ban the corporal punishment of children was Sweden, which provided for such a ban within civil law as early as 1979 (Durrant and Janson 2005, 139). It is interesting to note that corporal punishment was introduced in this country before the wider popularization of the ban (Olsen 1984, 447). However, in 1977, an expert commission composed of pedagogues, psychologists, psychiatrists and other experts was constituted, with the task of investigating legal basis and effectiveness of corporal punishment of children. Despite the then non-existent support of public opinion for the introduction of the ban on corporal punishment, the authorities decided to, in accordance with modern scientific considerations, embark on the undertaking of the introduction of the ban. The mentioned commission made a report in which it stated that corporal punishment has only negative effects on the development of children, and thus on the overall perspectives of Swedish society (Olsen 1984, 450–453). However, having in mind the existing social circumstances, the state did not decide to sanction corporal punishment within the judicial system, but to undertake educational activities at the widest possible level. Thus, despite the ban, parents who moderately corporally punished their children were not prosecuted, so that the system dealt only with more drastic cases that indicated child abuse. Children were taught in regular classes about corporal punishment and why it is unacceptable, which was accompanied by the distribution of appropriate materials and advertising campaigns. This led to a situation in which in the next few years, as many as 99% of the population had been informed about the illegality of corporal punishment and the reasons for the introduction of the ban. The research found that during the 1970s, as many as 53% of citizens considered corporal punishment acceptable or even useful, while that number had been reduced to only 10% at the beginning of the 21st century (Janson according to: Becker 259, 2018). Opponents of the ban had warned of the possibility of an increase in juvenile delinquency and antisocial behavior among children and youth, given the absence of one of the significant types of sanctions, but in the years that followed there was no greater prevalence of these forms of behavior. It is important to note that one of the arguments for banning corporal punishment was the scientifically confirmed thesis on the negative impact of punishment on domestic, partner and intergenerational violence, as well as on violence at school and among young people.

Sweden's example has been followed by other Scandinavian countries, which also have significant experience in applying innovative methods in combating various forms of violence. Other European countries, such as Austria, Germany, Hungary and Greece, have also opted for a ban on corporal punishment, either by prescribing new incriminations or by amending regulations in the field of civil law. According to the Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children, all

forms of corporal punishment of children are explicitly prohibited in 58 countries today (Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children 2020, 12).

When it comes to Serbia, the topic of corporal punishment has become especially relevant during the last few years, when the work on codification in the field of civil law has been intensified. Namely, the working version of the Civil Code formulated a ban on corporal punishment, which provoked many reactions, although the interest in the topic was short-lived (Simović and Simeunović-Patić 2016). In the first draft of the codification, two variants were mentioned, one of which implied a complete ban on corporal punishment, and the other a ban on inappropriate corporal punishment. The existing draft of the Civil Code in Art. 2207, entitled as Prohibition of Physical Punishment of a Child, stipulates that parents may not physically punish a child or subject him to degrading treatment and punishment that offends human dignity, and that parents are obliged to protect the child from such actions of another person.

Regarding the positive legal framework, the Family Law, "Official Gazette of RS," No. 18/2005, 72/2011 and 6/2015, contains provisions concerning the prevention of violence against children and their abuse and neglect. Thus, in Art. 6 this law stipulates that the state has the obligation to take all necessary measures to protect the child from neglect, physical, emotional and sexual abuse, and from any kind of exploitation. Also, the Criminal Code, "Official Gazette of RS," No. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 and 35/2019, contains incriminations of abuse and neglect of a minor, as well as of domestic violence. The criminal offense of abuse and neglect under Art. 193 of the Criminal Code implies, among other things, the strict prohibition of abuse of a minor by a parent, adoptive parent, guardian or other person. Domestic violence pursuant to Art. 194 of the Criminal Code is done by a person who, by using violence, threatening to attack life or body, by insolent or reckless behavior, endangers the peace, physical integrity or mental state of a family member, for which a prison sentence of three months to three years is envisaged.

Linguistic interpretation of the existing legal framework leads to the conclusion that the excessive corporal punishment is certainly prohibited in Serbia, while a more comprehensive and systematic interpretation indicates to a general prohibition of all forms of corporal punishment of children in the family context. There is no doubt that regulations in the field of civil and criminal law seek to provide full protection of children's integrity, health and human dignity, which also stems from the relevant international documents on the protection of children's rights that Serbia has ratified and thus is directly obligated by. However, we are of the opinion that the explicit prohibition of corporal punishment of children in the future Civil Code and the Law on the Rights of the Child and the Protector of the Rights of the Child is by all means needed, primarily in order to intensively spread the word of modern science about the harmfulness and unacceptability of corporal punishment.

Conclusion

Although the issue of the ban of corporal punishment has aroused great interest of the general and professional public in the Republic of Serbia, and resulted in a heated debate, we are of the opinion that it cannot be denied that the supporters of the ban of corporal punishment are simply the ones with stronger arguments. There is no evidence of superiority or uniqueness of corporal punishment in the field of child rearing, while at the same time there is an abundance of research that confirms certain correlations between physical punishment and negative consequences in the field of child development.

We believe that at the level of development at which humanity is at the moment, any sort of application of corporal punishment is simply unacceptable. It is indisputable that beating must not be used as a disciplinary tool in any form of institutional work with adults, as well as in the institutional protection of children. In such state of affairs, any attempt to justify raising a hand against a child within the family household does not seem rational. We are of the opinion that all the arguments supporting the view that corporal punishment is sometimes necessary and useful seem unconvincingly. At the modern level of development of pedagogy and psychology, with the availability of an abundance of literature, expert advice and the help of professionals, parents should choose a more appropriate method of child rearing in cases when education and discipline do not go according to the plan. Parental authority and the boundaries of the private and family spheres must not be extended to the detriment of the child's right to full protection of physical integrity and personal dignity.

When it comes to the argument concerning parental authority and the fear that parents cannot acquire that authority, and afterwards maintain it, without relying on physical coercion, we believe that this argument does not have the significant weight either. The question is what value has the authority that is based on the fear of physical punishment and on the child's helplessness, and also whether the child accustomed to hitting will be able to trust the parent and seek his advice when he encounters problems that inevitably come with maturation. On the other hand, a relationship based on love, conversation and trust necessarily implies the child's awareness that the parent does not approve of inappropriate behavior, which in the end is the most harmful for the child who breaks the rules.

When it comes to the law and the explicit prohibition of corporal punishment in Serbia, one should be aware that the law alone does not have the power to eradicate behaviors that are widespread in a given social context. In that sense, we are of the opinion that the legal prohibitions of corporal punishment are ahead of their time, although the legislator is well aware that the coercive mechanism of the state does not have the resources to control the observance of such a prohibition behind closed doors. Hence, in the comparative law, the prohibition of corporal punishment is actually one of a declaratory nature. This is also confirmed by the UN Committee on the Rights of the Child which states that the prohibition of corporal punishment

should come to life primarily in a sense of an important social value and that the practical implementation is needed only in drastic cases.

We believe that in Serbia there is no need to introduce new crimes in order to prosecute corporal punishment of children, given that the pre-existing incriminations can adequately protect both the physical and the mental integrity of children. On the other hand, we welcome the idea of banning any form of use of physical force against children in future laws in the field of civil law, because it sends the message that we all need to work on constructive development of parental and educational methods. In this regard, we point out to the fact that the existing drafts of new laws do not contain any special measures for sanctioning the parents who discipline their children by moderate corporal punishment, which means that in such cases the provisions already contained in the positive legal framework should be applied.

References

1. Бјелајац, Жељко, и Александар Филиповић. 2020. „Перспективе заштите деце од злоупотребе на интернету.” *Култура полиса* XVII (41): 259–271.
2. Комитет УН за права детета. 2007. Општи коментар бр. 8 о праву детета на заштиту од телесног кажњавања и других окрутних и понижавајућих облика кажњавања (CRC/C/GC/8, 2 March 2007).
3. Кривични законик, „Службени гласник РС,” бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019
4. Мијовић, Светлана. 2018. „Телесно кажњавање деце са аспекта породичног и кривичног права (не)помирљиви тонови.” *Анали Правног факултета у Београду* 3: 316–347.
5. Породични закон, „Службени гласник РС,” бр. 18/2005, 72/ 2011 и 6/2015.
6. Правила УН о заштити малолетника лишених слободе (Хаванска правила), усвојена резолуцијом Генералне скупштине бр. 45/113 од 14. децембра 1990. године.
7. Симовић, Дарко и Биљана Симеуновић-Патић. 2016. „Прилог расправи о забрани физичког кажњавања детета.” *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 4: 1157–1173.
8. Закон о потврђивању ревидиране Европске повеље о социјалним правима, „Службени гласник РС - Међународни уговори,” бр. 4/2009.
9. Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, „Службени лист СЦГ – Међународни уговори,” бр. 9/03, 5/05 и 7/05-испр. и „Службени гласник РС - Међународни уговори,” бр. 1/2010 и 10/2015.

10. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, „Службени лист СФРЈ-Међународни уговори,” бр. 15/90 и „Службени лист СРЈ-Међународни уговори,” бр. 4/96 и 2/97.
11. Becker, Jo. 2018. “Corporal Punishment: Legal Reform as a Route to Changing Norms.” *Social Research: An International Quarterly* 1: 255–271.
12. Coleman, Doriane, Kenneth Dodge, and Sarah Campbell. 2010. “Where and how to draw the line between reasonable corporal punishment and abuse.” *Law Contemporary Problems* 73(2): 107–166.
13. Covell, Katherine, and Brian Howe. 2001. *The Challenge of Children’s Rights for Canada*. Ontario: Wilfrid Laurier University Press.
14. Durrant, Joan, and Staffan Janson. 2005. “Law Reform, Corporal Punishment and Child Abuse: The Case of Sweden.” *International Review of Victimology* 12 (2): 139–158.
15. Gershoff, Elizabeth. 2002. “Corporal Punishment by Parents and Associated Child Behaviors and Experiences: A Meta-Analytic and Theoretical Review.” *Psychological Bulletin* 4: 539–579.
16. Gershoff, Elizabeth, and Susan Bitensky 2007. “The Case Against Corporal Punishment of Children. Converging Evidence From Social Science Research and International Human Rights Law and Implications for U.S. Public Policy.” *Psychology, Public Policy, and Law* 13 (4): 231–272.
17. Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children. 2020. Global report 2019 Progress towards ending corporal punishment of children. Последњи приступ 9. фебруар 2021. <http://endcorporalpunishment.org/wp-content/uploads/global/Global-report-2019.pdf>
18. Larzelere, Robert. 2000. “Child Outcomes of Nonabusive and Customary Physical Punishment by Parents: an Updated Literature Review.” *Clinical Child and Family Psychology Review* 3 (4): 199–221.
19. Miller-Perrin, Cindy, and Robin Perrin. 2018. “Physical Punishment of Children by US Parents: Moving Beyond Debate to Promote Children’s Health and Well-being.” *Psicol. Refl. Crit.* 31: 16. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41155-018-0096-x>.
20. Olsen, Dennis. 1984. “The Swedish Ban on Corporal Punishment.” *Brigham Young University Law Review* 3: 447–456.
21. Poulsen, Angelika. 2018. “The Role of Corporal Punishment of Children in the Perpetuation of Intimate Partner Violence in Australia.” *Children Australia* 43(1): 32–41.
22. Quennerstedt, Ann, Carol Robinson, and John L’Anson. 2018. “The UNCRC: The Voice of Global Consensus on Children’s Rights?” *Nordic Journal of Human Rights* 36(1): 38–54,

23. Renteln, Alison 2010. "Corporal Punishment and the Cultural Defense." *Law and Contemporary Problems* 73: 253–279.
24. Straus, Murray, and Mallie Paschall. 2009. "Corporal Punishment by Mothers and Development of Children's Cognitive Ability: A Longitudinal Study of Two Nationally Representative Age Cohorts." *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* 18(5): 459–483.
25. UNICEF. 2015. *Hidden in Plain Sight: A statistical Analysis of Violence Against Children*. New York.